

ΣΠΗΛΛΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑΙ ΚΑΡΣΤΙΚΑΙ ΜΟΡΦΑΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Υπό Ἐλευθερίου Κ. Πλατάκη

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου τεύχους)

32. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑΔΟΣΠΗΛΙΟΣ Ἡ ΜΠΟΥΦΟΣ (3011 — 870)

Θέσις. Κακὸν ὄρος, Ἐληά, Ἐληᾶς, Πεδιάδος. Εἰς τὸ 9,5 χλμ. ὁδοῦ Ἡρακλείου — Χερσονήσου. Ἐνάλιον.

Μετρήσεις τὴν 16-8-1967. Δυσκολώτατα προσιτὸν διὰ λέμβου καὶ μόνον ἐν καιρῷ γαλήνης. Εἴσοδος πρὸς Β.ΒΑ, πλάτους 2, ὕψους 3 (ὡς φαίνονται ἄνωθεν). Δὲν εἰσῆλθον εἰς τὸ σπ. ἐλλείψει μέσων. Ἡ ὀνομασία Μπούφος ἐκ τοῦ ὑποκώφου θορύδου τῶν εἰσερχομένων κυμάτων. Ἐπιβάλλεται ἡ ἐξερεύνησίς του. Πρὸ αὐτοῦ τεραστία φυσικὴ γέφυρα (Νο 2121).

33. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΝΥΧΤΕΡΙΑΔΟΣΠΗΛΙΟΣ (3012 — 790)

Θέσις. Κακὸν ὄρος, Ἐληά, Ἐληᾶς, Πεδιάδος. Ὑψόμ. 12. Εἰς τὸ 8,96 χλμ. ὁδοῦ Ἡρακλείου — Χερσονήσου καὶ κάτωθεν ταύτης, 40 μ. δὲ πρὸ μικρᾶς γεφύρας, εὐρισκομένης εἰς τὴν καμπὴν τῆς ὁδοῦ.

Μετρήσεις τὴν 16-8-1967. Εἴσοδος πρὸς Β.ΒΑ πλάτους 4, ὕψ. 2. Μετὰ 5,5 μ. ἀπὸ τῆς εἰσόδου ἀρχεται γαλαρία μὲ ἐλλειψοειδῆ εἴσοδον (1,5,1,0). Ἐκείθεν τὸ δάπεδον ἐπικλινές. Μετὰ τὴν εἴσοδον 15 μ. ἀπότομος κάθοδος 3,5, μικρὰ αἴθουσα ὕψ. 6,50, πλ. 4,50 καὶ ἐν συνεχείᾳ στοὰ μήκους 32. Συνολικὸν μῆκος σπ. 49,50 μ. Ἐντὸς τοῦ σπ. ἐγκαταλελειμμένα πυρομαχικὰ τοῦ τελευταίου πολέμου. Βλ. καὶ ΔΕΣΕ, 1958, 116 καὶ P. FAURE, FONCTIONS..., 46 (3), 70, 203.

34. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (637 — 1456)

Θέσις. Ἀγ. Ἰωάννης, Καρτερός, Καλλιθέας, Πεδιάδος. Ὑψόμ. 2. Εἰς τὸ 5,65 χλμ. τῆς ὁδοῦ Ἡρακλείου — Χερσονήσου.

Μετρήσεις 15-4-1964 καὶ 17-8-1967. Εἰς τὸ δυτ. τμήμα τοῦ σπ. Νὰς τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Διαστάσεις τοῦ ὄλου σπηλαίου 11,70.18,50.2,50 — 4,50. Τοῦ δυτ. τμ. (Νὰς) 9,10.8,30.2,50. Τοῦ ἀνατολικοῦ 11,70.10,20.4,50. Πλάτος δεξιᾶς εἰσόδου 5,80, ἀριστερᾶς 6,50. Ἀμφότεραι πρὸς Β. Πρὸ τοῦ 1964 διετηρεῖτο σχεδὸν ἐν φυσικῇ καταστάσει, διεσκευασμένον εἰς Νὰν. Κατόπιν διερρυθμίση ριζικῶς, κατασκευασθέντων καὶ τῶν πρὸ τῆς εἰσόδου τόξων. Εἰς τὸ ἀνατολ. τμήμα τεχν. στοὰ.

35. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΜΑΥΡΟΣ ΣΠΗΛΙΟΣ (2896 — 1389)

Θέσις. Μαῦρος Σπήλιος, Καρτερός, Καλλιθέας, Πεδιάδος. Ὑψόμ. 25.

Ἐκ τοῦ 5,5 τῆς ὁδοῦ Ἡρακλείου — Χερσονήσου πρὸς Ν. 8 — 10 λ.

Μετρήσεις τὴν 17 - 8 - 1967. Ἐντὸς μικρᾶς χαράδρας. Εἴσοδος πρὸς Β.ΒΔ. πλ. 14,0 ὕψ. 4,5. Σπηλαιῶν διαστάσεις 7.15,50.3,50. Χρησιμοποιεῖται ὡς ποιμνιοστάσιον. Ἐναντι καὶ ἀριστερὰ τοῦ σπ. σπηλαιώδους κοιλότης μὲ μεγάλον δράχον καταπεσόντα πρὸ αὐτῆς. Ἐναντι καὶ δεξιὰ ἐτέρα διαστάσεων 2.50.3,50.0,60.

36 καὶ 37. ΤΕΧΝ. ΣΠΗΛΑΙΑ. ΣΠΗΛΙΑ Ι ΚΑΙ ΣΠΗΛΙΑ ΙΙ
(3594 — 1334, 3595 — 1335)

Θ έ σ ι ς. Σπήλια, Σπήλια, Σκαλανίου, Πεδιάδος. Ὑψόμε. 105. Εἰς τὸ 8,7 χλμ. τῆς ὁδοῦ Ἡρακλείου — Ἀρχανῶν ἀπὸ τῆς μεγάλης ὕδατογεφύρας μέχρι τοῦ οἴκ. Σπήλια.

Μετρήσεις Ὀκτ. 1940 καὶ 18 - 8 - 1967. Πρόκειται περὶ σειρᾶς τεχν. σπηλαιῶν - λατομείων. Εὐθὺς μετὰ τὴν ὕδατογέφυραν 3 τεχν. σπήλαια (κτῆμα Γερογιαννάκη), ἅτινα τὸ 1940 — 1941 ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς ἀποθήκαι θενζίνης καὶ ἀργότερον πυρομαχικῶν. Μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ οἴκ. Σπήλια, ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ, πολλὰ τεχν. σπήλαια - λατομεῖα, χρησιμοποιούμενα ὡς ἀποθήκαι. Τὸ εὐρυχωρότερον τούτων ἀνετινάχθη μετὰ τὸ 1940. Παλαιότερον ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς κκοικίαι τρωγλοδυτῶν.

38. ΦΥΣ. ΓΕΦΥΡΑ. ΚΑΜΑΡΑ (3599 — 2121)

Θ έ σ ι ς. Κακὸν Ὅρος (εἰς τὸ 9,5 χλμ. ὁδοῦ Ἡρακλείου - Χερσονήσου), Ἐλγά, Ἐλγάς, Πεδιάδος. Ὑψόμε. Ἐνάλιος. Μετρήσεις τὴν 16—8—1967.

Διεύθυνσις ἀνοίγματος γεφύρας ἀπὸ Β.ΒΑ πρὸς Ν.ΝΔ. Ἀγρίαις μεγαλοπρεπείας. Διαστάσεις 7X8 — 9X12 — 15. Ἐσχηματίσθη διὰ τῆς μηχαν. ἐνεργείας τῶν κυμάτων καὶ καταπτώσεως τμήματος τῆς ὀροφῆς τοῦ ἐξ αὐτῆς ἀρχομένου σπηλαιῶν Μπουφος (Νο 870). Αἱ διαστάσεις ὡς φαίνονται ἀνωθεν. Εἰς τὸ 9,6 χλμ. τεχνητὴ στοὰ (καταφύγιον Γερμανῶν) ἐπὶ τῆς ὁδοῦ.

39. ΦΥΣ. ΓΕΦΥΡΑ. ΚΑΜΑΡΑ (3600 — 2122)

Θ έ σ ι ς. Κακὸν Ὅρος (εἰς τὸ 10,6 χλμ. ὁδοῦ Ἡρακλείου - Χερσονήσου), Ἐλγά, Ἐλγάς, Πεδιάδος, Ὑψόμε. 6. Μετρήσεις τὴν 16—8—1967.

Διαστάσεις 0,70X1, 40X1,80. Διεύθυνσις ἀνοίγματος γεφύρας Δ.ΒΔ πρὸς Α.ΝΑ. Ἀκριβῶς παραπλεύρως μικρὰ κοιλότης. Ἐσχηματίσθη διὰ διαδρώσεως καὶ ἐκπύσεως τοῦ μεταξὺ δύο κεκλιμένων βράχων ἀσβεστολίθου.

40. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΝΩΝΥΜΟΝ (3601 — 2123)

Θ έ σ ι ς. Ὀλίγον δυτικώτερον τῆς προηγ. φυσ. γεφύρας. Ὑψόμε. 5. Μετρήσεις 16—8—1967.

Διαστάσεις 4X7,50X2,20. Εἴσοδος πρὸς ΒΑ., πλ. 7,50, ὕψ. 2,20. Χωρίζεται εἰς δύο τμήματα διὰ τοίχου. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἀποδυτήριον κολυμβητῶν.

41. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΝΩΝΥΜΟΝ Ι (3602 — 2124)

Θ έ σ ι ς. Καρτερός (εἰς τὸ 5,65 χλμ. ὁδοῦ Χερσονήσου - Ἡρακλείου, πα-

ρά τήν πλάξ Φλόριντα), Καρτερός, Καλλιθέας, Πεδιάδος. Ὑψόμ. 6. Μετρήσεις 16—8—1967.

Εἴσοδος πρὸς Ν.ΝΑ, πλ. 1,25, ὕψ. 1,45. Σπηλαιῶν διαστάσεις 4,5X1,25X1,20. Ἐκατέρωθεν τεχν. στοαὶ (καταφύγια καὶ πυροβολεῖα γερμανικά).

42. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΝΩΝΥΜΟΝ ΙΙ (3603 — 2125)

Θ έ σ ι ς. Περὶ τὰ 150 βορ. τοῦ προηγουμένου ἐπὶ τῆς ἀκτῆς. Ὑψόμ. 4. Μετρήσεις 16—8—1967.

Διαστάσεις 7X8,50X1,70. Δύο εἴσοδοι πρὸς Α. Διαστάσεις ἀριστερᾶς 2,10X0,38, δεξιᾶς 1,60X1,20. Μεταξὺ τῶν δύο εἰσόδων καὶ ὑψηλότερον μικρὰ κοιλότης,

43. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΝΩΝΥΜΟΝ ΙΙΙ (3604 — 2126)

Θ έ σ ι ς. 20 μ. βορ. τοῦ προηγουμένου. Ὑψόμ. 8. Μετρήσεις 16—8—1967.

Διαστάσεις 4,0X30,5X0,75 (ἐλάχ.). Εἴσοδος πρὸς Α., πλ. 6, ὕψ. 2. Πρὸς τὰ δεξιὰ στενὴ σχισμὴ μήκους περὶ τὰ 15 μ. μὲ πιθανὴν διέξοδον διὰ μικρᾶς ὀπῆς φαινομένης δεξιὰ τῆς εἰσόδου περὶ τὰ 15 μ.

44. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΝΩΝΥΜΟΝ ΙV (3605 — 2127)

Θ έ σ ι ς. Ἄγ. Ἰωάννης (εἰς τὸ 5,65 χλμ. ὁδοῦ Ἡρακλείου - Χερσονήσου), Καρτερός, Καλλιθέας, Πεδιάδος. Ὑψόμ. 3. Μετρήσεις 17—8—1967.

Ἐναντι τοῦ σπ. Ἄγ. Ἰωάννου (Νο 1456). Εἴσοδος πρὸς Ν., πλ. 9,20, ὕψ. 2,80. Σπηλαιῶν διαστάσεις 5,80X1,90X2,10. Εἰς τὴν ὀροφήν δύο μικραὶ σκαῖ.

45. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΓΙΟΣ ΦΑΝΟΥΡΙΟΣ (3606 — 2128)

Θ έ σ ι ς. Ἄγ. Φανούριος, Νέα Ἀλικαρνασσός, Νέας Ἀλικαρνασσοῦ, Τεμένους. Ὑψόμ. 10. Μετρήσεις 17—8—1967.

Εἴσοδος πρὸς ΒΔ. Τὸ 1)3 τοῦ Ναοῦ μετὰ τοῦ Ἱεροῦ Βήματος εὐρίσκονται εἰς τὸ σπ. τοῦ ὁποῦ μόνον ἔχνη φαίνονται λόγῳ ριζικῶν διασκευῶν. Εἰς πλάκα ἐντὸς τοῦ Ναοῦ ἀναγράφεται, ὅτι τὴν 23—3—1908 ἀνευρέθη μικρὰ εἰκὼν τοῦ Ἄγ. Φανουρίου (σῶζομένη ἐν τῷ Ναῷ σήμερον) ἐντὸς τοῦ σπ. καὶ ὅτι ὁ Ναὸς ἀνοικοδομήθη τὴν 26—7—1909 δαπάναις τῆς Κοιν. Χρυσοπηγῆς.

46. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ (3046 — 2129)

Θ έ σ ι ς. Ζωοδ. Πηγὴ (ἐντὸς τοῦ προαστ. Χρυσοπηγῆ), Χρυσοπηγῆ, Ἡρακλείου, Τεμένους. Ὑψόμ. 20. Μετρήσεις 17—8—1967.

Τρίκλιτος Ναὸς (ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ Ἀγίου Νικολάου, Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, Ζωοδόχου Πηγῆς — Κοιμήσεως Θεοτόκου). Τὸ δεξιὸν κλίτος εἶναι ἐντὸς τοῦ σπ. τὸ ὁποῖον εἶναι ριζικῶς διεσκευασμένον ἐσωτερ. καὶ ἐξωτερικῶς. Εἴσοδος πρὸς Β. Διαστάσεις σπ. 6X12X2,30.

47. ΤΕΧΝ. ΣΠΗΛΑΙΑ. ΜΑΓΑΡΑΔΕΣ — ΜΕΣΚΙΝΙΑ (3607 — 2130)

Θ έ σ ι ς. Ἐντὸς τοῦ προαστ. Χρυσοπηγῆς, Ἡρακλείου, Τεμένους. Ὑψόμ.

8 έως 15. Ἐπίσκεψις 17—8—1967.

Πρόκειται περί πολλῶν ἡμιτεχνητῶν σπηλαιωδῶν κοιλοτήτων, πλείσται τῶν ὁποίων διασκευασθεῖσαι κατοικοῦνται καὶ σήμερον. Ἄλλοτε διέμενον ἀθίγγανοι καὶ μετκίνηδες (λεπροί). Διαστάσεις κοιλοτήτων ποικίλαι.

48. ΦΥΣ. ΓΕΦΥΡΑ. ΤΡΥΠΗΤΟ ΧΑΡΑΚΙ (3608 — 2131)

Θ έ σ ι ς. Τρυπητή, Πόρος, Ἡρακλείου, Τεμένους. Ὑψόμ. 0,50. Μετρήσεις 17—8—1967.

Διεύθυνσις γεφύρας ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ. Διαστάσεις 6,10X4,40X6,0.

49. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΤΡΥΠΗΤΟΣ ΣΠΗΛΙΟΣ (3909 — 2151)

Θ έ σ ι ς. Κουρουπιωτή (20 λ. Δ. ΒΔ. ἀνακτόρου Κνωσοῦ ἔναντι ἀγροικίας), Κνωσός, Ἡρακλείου, Τεμένους. Ὑψόμ. 200. Μετρήσεις 22—8—1967.

Δύο εἰσόδου. Ἡ πρὸς Ν. 1,35X1,15, ἢ πρὸς Α. 1,40X0,80. Μετὰ τὴν πρώτην εἴσοδον θάλαμος διαστ. 4,40X4,10. Μετὰ τὴν δευτ. εἴσοδον θάλαμος 4X3,5X 1,05. Οἶδοι: ἐπικοινωνοῦν μεταξύ των διὰ διόδου πλ. 1,5, ὕψους 0,70, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας στήλη ἐκ τοῦ πετρώματος (ἀσβεστόλιθος καὶ μάρμα).

50. ΤΕΧΝ. ΣΠΗΛΑΙΑ. ΣΠΗΛΑΙΩΔΕΙΣ ΤΑΦΟΙ (3610 — 2152)

Θ έ σ ι ς. Ἐγγύτατα τοῦ προηγουμένου. Ὑψόμ. 180—200. Μετρήσεις 22—8—1967.

Πρόκειται περί σειρᾶς πολλῶν (οἱ μεγαλύτεροι εἶναι 12) σπηλαιωδῶν Τάφων καὶ σπηλ. κοιλοτήτων (αἱ κυριώτεροι εἶναι 6). Τοῦ μεγαλυτέρου Τάφου αἰ διαστ. εἶναι 3,90X4,40X1,60. Εὐρέθησαν ἄλλοτε ἐντὸς αὐτῶν Ἑλληνορωμαϊκὰ κτερίσματα (εἰς τὴν Β:βλίογρ. ἀναφέρονται ὡς Σπηλαιώδεις Τάφοι εἰς Μοναστηριακὸ Κεφάλι Κνωσοῦ). Λέγονται: καὶ σπήλαια Παπᾶ Πολάκη. Κατὰ τὴν κατοχὴν ἐχρησ. ὡς καταφύγια. Εἰς τὴν περιοχὴν καὶ πολλοὶ ἄλλοι τάφοι κεχωσμένοι.

51. ΤΕΧΝ. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΣΠΗΛΙΑΡΑ Ἡ ΓΕΡΟΝΤΟΜΥΛΟΣ (3057 — 298)

Θ έ σ ι ς. Γεροντόμυλος (9,25 χλμ. ὁδοῦ Ἡρακλ. - Ἀρχανῶν), Πατσιδες, Κάτω Ἀρχανῶν, Τεμένους. Ὑψόμ. 125. Μετρήσεις 18—8—1967.

Εἴσοδος πρὸς Β. 3,30X2,15. Σπηλαίου διαστ. 4,20X5,40X2,20. Τεχνητὸν ἐντὸς ἀσβεστόλιθου. Εἰς τὴν ἔναντι τῆς εἰσόδου πλευρὰν τοῦ σπ. κόγχη καὶ ἐκατέρωθεν ταύτης ἕτεραι. Π:θανῶς τὸ σπ. ἦτο Ἑκκλησία (ἔναντι τούτου ἐπὶ τῆς ἀμαξ. ὁδοῦ σώζονται τὰ ἐρείπια τῆς Παναγίας Ἐλεούσας) ἢ καὶ τάφος.

52. ΤΕΧΝ. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ Ἡ ΝΙΒΑ ΣΠΗΛΙΑΡΑ (3076 — 300)

Θ έ σ ι ς. Χατζηδάκη Μετόχι (15 λ. μετὰ τὴν μεγάλην ὕδατογεφύραν τὴν κειμένην πλησίον τῆς ὁδοῦ μετὰ τὴν Κνωσόν), Χατζηδάκη Μετόχι, Ἡρακλείου, Τεμένους, Ὑψόμ. 110. Μετρήσεις 18—8—1967.

Πρόκειται περί μεγάλου παλαίου λατομείου μαργαϊκοῦ ἀσβεστόλιθου. Ἐχει 4 εἰσόδους. Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ (δηλ. πρὸς Β.) ἐστραμμένη πρὸς Α. ἔχει πλ. 2,50, ὕψ. 2,50. Ἡ πρὸς τὰ ἀριστερὰ διασκευασθῆ ὥστε νὰ κλείεται. Αὕτη ὁδηγεῖ εἰς θά-

λαμον διαστ. 24X19X7,5 (μέγ.). Εἰς τὸ μέσον τούτου ἀφέθη ὀγκώδης στήλη. Αἱ λοιπαὶ τρεῖς εἰσοδοὶ ὀδηγοῦν εἰς μεγάλην πολυγωνικὴν ἀθουσαν διαστάσεων 26, 50X41,50X7,5 (μέγ.). Ἐντὸς ταύτης 4 ὀγκώδεις στήλαι ἀφέθησαν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὀροφῆς. Ὁ θάλαμος χρησιμοποιεῖται ὡς σιναποθήκη. Τὸ ὄλον σπ. ἐχρησιμοποίηθη κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ὡς ἀποθήκη πυρομαχικῶν. Λόγω τῆς ἰδιομορφίας του παρουσιάζει ἐξαιρετικὴν μεγαλοπρέπειαν. Κατὰ τὸ παρελθὸν ὑπεστηρίχθη ὑπὸ πολλῶν, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Λαδυρίνθου τῆς Κνωσοῦ. Σήμερον δὲν γίνεταί δεκτὸν τοῦτο (βλ. τὸ ὑπ' αὐξ. ἀριθμ. 27 σπήλαιον τοῦ παρόντος Καταλόγου). Παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ δύναται νὰ προσελκύσῃ πολλοὺς ἐπισκέπτας, ἐφ' ὅσον μάλιστα κεῖται πλησιέστατα τοῦ Ἡρακλείου καὶ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ.

53. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΜΑΥΡΟΣ ΣΠΗΛΙΟΣ (625 — 1012)

Θέσις. Προφήτης Ἡλίας (25 λ. Α. ΒΑ. ἀνακτόρου Κνωσοῦ), Κνωσός, Ἡρακλείου, Τεμένους. Ὑψόμε. 180. Μετρήσεις 21—8—1967.

Εἴσοδος πρὸς Α. ΒΑ. πλ. 6,50, ὕψ. 2,30. Ἄνωθεν ταύτης ἀγριοσυκὴ καὶ κάπυρις. Διαστάσεις κυρίως θαλάμου 4X6X2,20. Τοῦ εἰς τὸ βάθος μικροῦ θαλάμου διαστ. 3X2,10X1,30. Οὗτος ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸν πρῶτον θάλ. διὰ διόδου πλ. 0,70. Ἐπίσης μὲ στενὴν γαλαρίαν μὲ ἐπιτρέπουσαν τὴν διόδον. Ἡμιτεχνητὸν ἐντὸς ἀσβεστολίθου καὶ μάρμαρου. Τὸ σπ. καὶ ἡ περιοχὴ του ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς Μινωικὸν Νεκροταφεῖον. Εὐρέθησαν καὶ ἐμελετήθησαν 21 τάφοι ὑπὸ τοῦ Ε. J. FORSDYKE, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἐδημοσιεύθη τὸ σπ. λεπτομερῶς (βλ. BSA, 1926—1927, 242 κ. ἐ. ὅπου καὶ λεπτομερῆς κάτοψις καὶ τομῆ). Ἡ ὀνομασία τοῦ σπ. ὀφείλεται εἰς τὴν μαύρην ἐκ καπνοῦ ὀροφῆν καὶ μέρος τῶν τοιχωμάτων. Μεγάλῃς ἀρχαιολογικῆς σημασίας.

54. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ (626 — 1013)

Θέσις. Προφήτης Ἡλίας (30 λ. Α. ΝΑ. ἀνακτόρων Κνωσοῦ), Κνωσός, Ἡρακλείου, Τεμένους. Ὑψόμε. 175. Μετρήσεις 21—8—1967.

Τὸ σπ. διανοίγεται ἐντὸς μάρμαρου παραπλευρῶς τοῦ εἰκονοστασίου τῆς Ἁγίας Παράσκευης, παρὰ τὸ ὁποῖον μικρὰ πηγὴ ὕδατος. Εἰς τὴν πρὸ αὐτοῦ μικρὰν πλατεῖαν δεξαμενὴν ὕδατος τῆς πηγῆς καὶ ὁ τάφος τοῦ Ἑμμ. Μ. Ἀκουμιανοῦ, φονευθέντος ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὴν 28—5—1941. Εἴσοδος πρὸς Ν. πλ. 4,70, ὕψ. 2,50. Σπηλαίου διαστ. 6X2,80X2,20. Μάρμα καὶ ἀσβεστολίθος τὸ περίξ πέτρωμα. Εὐθὺς μετὰ τὴν εἴσοδον δεξιὰ μικρὸς λάκκος συλλογῆς ὕδατος μικροπηγῆς.

Ἐναντι τοῦ σπ. διανοίγεται σπηλαιώδης κοιλότης 4,5X2,20X1,15 μὲ εἴσοδον πρὸς ΒΑ. πλ. 2,10, ὕψ. 1,20. Ὑψόμε. 172. Εἰς τὸν μυχὸν στενὴ ὀπή. Λαθρανασκαφαί. Παραπλευρῶς ἀριστερὰ ἑτέρα πολὺ μικροτέρα σπηλ. κοιλότης. Καὶ ἐδῶ λαθρανασκαφαί.

Ὀλίγον ἄνωθεν τούτων (ὕψόμε. 200) μικρὰ σπήλαια-στέγαστρα. Ἐκ τούτων τὸ μεγαλύτερον ἔχει πρὸ τῆς εἰσόδου του χαμηλὸν τοῖχον καὶ μικρὰν συκὴν. Εἴσοδος πρὸς ΝΔ., 8,20X2. Σπηλαίου διαστάσεις 5X8,80X2. Λαθρανασκαφαί.

55 έως 61. ΤΕΧΝ. ΣΠΗΛΑΙΑ. ΤΡΥΠΗΤΗ Ι έως VII (3065 έως 3071 —
1211 έως 1217)

Θ έ σ ι ς. Τρυπητή (παρά τόν λιμένα Ἡρ.), Πόρος, Ἡρακλείου, Τεμένους. Ὑψόμ. 6—10.

Ἐπίσκεψις 17—8—1967. Πρόκειται περὶ πολλῶν σπηλ. κοιλότητων, πλεί-
σται τῶν ὁποίων διασκευασθεῖσαι κατοικοῦνται καὶ σήμερον ὅπως καὶ πρὸ ἑκατον-
τάδων ἐτῶν. Διαστάσεις μεγαλυτέρας 12X6X2,50, μικροτέρας 3X2X1,80.

62. ΤΕΧΝ. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΚΟΥΜΠΕΝΕ ΣΠΗΛΙΟΣ (3611 — 1336)

Θ έ σ ι ς. Ἁγία Εἰρήνη (μεταξὺ μεγάλης ὕδατογεφύρας καὶ ἐκκλ. Ἁγ.
Εἰρήνης), Χατζηδάκη Μετόχι, Ἡρακλείου, Τεμένους. Ὑψόμ. 110. Μετρήσεις 18—
8—1967.

Πρόκειται περὶ λατομείου μαργαίκοῦ ἀσβεστολίθου. Εἴσοδος πρὸς ΝΔ., 4,40
X2,20. Σπηλαίου διαστάσεις 10,60X4,70X2,10. Εἰς τὸ βάθος ἀριστερὰ καταπεσὼν
μεγάλος βράχος καὶ παραπλεύρως αὐτοῦ στενὴ ὀπὴ μήκους ἐλίγων μέτρων (ὡς φαί-
νεται ἔξωθεν).

63. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΝΩΝΥΜΟΝ (3612 — 1405)

Θ έ σ ι ς. Ἁγιος Εὐμένιος (κάτωθεν ἐκκλησίας εἰς ἀπ. 100 μ.), Νέα Φορ-
τέτζα, Ἡρακλείου, Τεμένους. Ὑψόμ. 155. Μετρήσεις 24—8—1967.

Εἴσοδος πρὸς ΒΔ. 14,5X2,50. Σπηλαίου διαστ. 6X12,5X2. Ἐντὸς μάρμαρης.
Εἰς ἀπόστ. 5 λ. ἀπὸ τὴν Ν.ΝΔ. παρυφὴν τῆς Ν. Φορτέτζας ἕτερον σπ. (ὕψόμ.
160) μὲ εἴσοδον πρὸς Ν.ΝΑ. καλυπτομένην μὲ τοίχον καὶ θύραν. Διαστάσεις σπ.
5X3X2 (περίπου). Χρησ. ὡς ἀχυρῶν. Καὶ ἕτερον τεχν. σπ. εἰς κτῆμα Δανδάλη
ἄνωθεν τοῦ προηγουμένου μικροῦ σπηλαίου.

64. ΤΕΧΝ. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΜΠΟΥΡΑ - ΤΟΥ 3613 — 1406)

Θ έ σ ι ς. Μοναστηριακὸ Κεφάλι (15 λ. Δ. ΒΔ. Κνωσοῦ), Κνωσός, Ἡρα-
κλείου, Τεμένους. Ὑψόμ. 160. Μετρήσεις 24—8—1967.

Εἴσοδος πρὸς Δ. 3X1,20 κατὰ τὸ ἦμισυ φραγμένη διὰ προχείρου τοίχου. Σπη-
λαίου διαστ. 8,50X5,50X1,10. Εἰς τὸ βάθος ἀριστερὰ καὶ ἄνω ὀπὴ διαμέτρου 0,20
— 0,30, προχωροῦσα περὶ τὰ 3 μ. Ἀσβεστόλιθος μετὰ μάρμαρης. Πιθανῶς πρόκειται
περὶ Μινωικοῦ τάφου. Λαθρανασκαφαί.

65. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΣΠΗΛΙΑ ΑΓΙΑΣ ΓΑΛΗΝΗΣ (2031 — 1373)

Θ έ σ ι ς. Ἁγία Γαλήνη, Ἁγίας Γαλήνης, Ἁγ. Βασιλείου. Ἐνάλιον. Μετρή-
σεις 6—6—1963.

Ἐδημοσίευσα εἰς ΔΕΣΕ, VII, 1963, 84—87.

66. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΔΑΙΔΑΛΟΥ Ἡ ΧΡΙΣΤΟΦΟΓΙΑΝΝΗ (643 — 714)

Θ έ σ ι ς. Σπήλιος Χριστοφογιάννη, Ἁγ. Γαλήνη, Ἁγ. Γαλήνης, Ἁγ. Βα-
σιλείου. Ὑψόμ. 50. Μετρήσεις 6—6—1963.

Ἐδημοσίευσά εἰς ΔΕΣΕ, VII, 1963, 84 — 87.

67. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΝΕΡΑΓΛΟΤΡΥΠΑ (1471 — 194)

Θέσις. Πορτί, Παλαιόλουτρα, Ἀγκουσελιανῶν, Ἀγίου Βασιλείου. Ὑψόμ. 470. Μετρήσεις 21—10—1962.

Ἐδημοσίευσά εἰς περ. «Κρητικὴ Ἔστια», τεύχος 132, 1963, σελ. 25—28 καὶ εἰς ἔφημ. «Κρητ. Ἐπιθ. σις» Ρεθ. 20, 21, 22 Αὐγ. 1963.

68. ΦΑΡΑΓΕ. ΚΟΥΡΤΑΛΙΩΤΙΚΟ ΦΑΡΑΓΓΙ (3158 — 1371)

Θέσις. Κουρταλιώτικο Φαράγγι, Κοξαρέ - Ἀσώματος, Κοξαρές - Ἀσώματος, Ἀγ. Βασιλείου, Μετρήσεις 3—6—1963 καὶ πλείστοι ἐπισκέψεις μου.

Ἄρχεται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ χωρ. Κοξαρέ καὶ καταλήγει πλησίον τοῦ χωρ. Ἀσώματος. Μῆκος 2 χλμ. (διαδρομὴ δι' αὐτοκινήτου 2,4 χλμ.). Πλάτος ἐλάχ. 8 μ. Τὸ πλάτος αὐξάνεται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Ὑψος μέχρι καὶ 400 μ. Ὑψόμετρα (ἐπὶ τοῦ καταστρ. τῆς ὁδοῦ) εἰς τὴν πρὸς ΒΑ. εἴσοδον 210, εἰς τὴν πρὸς Ν. ἔξοδον 155. Ὅταν πνέη ἄνεμος καταλλήλου διευθύνσεως, κτυπῶν ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς εἰσόδου, προκαλεῖ χαρακτηριστικὸν ἔντονον κροταλισμόν. Τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ μιν. κ ὀ ρ τ α λ ο ν (ἀρχ. κρόταλον) καὶ κ ο ρ τ α λ ῖ ζ ω (ἀρχ. κροταλιζω) κατὰ τὸν Γ. Ε. Πάγκαλον (Περὶ τοῦ γλωσσ. ιδιώμ. τῆς Κρ. Β', 1960, σελ. 511). Τὸ κροτάλισμα ἤκουσα πολλάκις. Προκαλεῖ ἔντονον ἐντύπωσιν πάντοτε, δέος δὲ εἰς τοὺς ἀκούοντας τοῦτο διὰ πρώτην φοράν. Γίνεται ἐντόνως ἀντιληπτὸν ὀλίγα μέτρα μετὰ τὴν εἴσοδον, πρὸ τῆς πρώτης πρὸς τὰ δεξιὰ καμπῆς τοῦ δρόμου. Τὸ τοπίον εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τῆς Κρήτης, μεγάλης δὲ τουριστικῆς σημασίας. Εἰς τὸ φαράγγι ἀναβλύζει μεγάλη καρστικὴ πηγὴ (παρὰ τὸν Ἀγ. Νικόλαον) μὲ πέντε ἀναβλύσεις καὶ παροχὴν τῆς τάξεως τῶν 4 κ.μ. ἀνὰ δευτερόλεπτον. Ὀλίγον νοτιώτερον ἢ ὀνομαστὴ Μοῆ Πρέβελη.

69. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΦΑΚΟΥΛΑ - ΤΟΥ (1487 — 209)

Θέσις. Λάχαρδῆ ἢ Μπλῆ (εἰς τὸ 19,25 χλμ. ὁδοῦ ἀπὸ Ρεθύμνου πρὸς Σπήλι), Κοξαρέ, Κοξαρές, Ἀγ. Βασιλείου. Ὑψόμετρον 355 (;). Μετρήσεις τὴν 21—10—1962.

Διαστάσεις σπηλαίου 16,8X7,2X1,8. Κατοικία ποιμένων καὶ ποιμνιοστάσιον.

70. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ ὙΠΑΠΑΝΤΗΣ (3161 — 1368)

Θέσις. Παναγία, Μαριοῦ, Μαριοῦ, Ἀγίου Βασιλείου. Ὑψόμ. 190 Μετρήσεις τὴν 3—6—μ963.

Εἴσοδος πρὸς Ν. Διαστάσεις σπηλαίου 8X4X2,1—3,2. Ὀλόκληρον τὸ σπ. καταλαμβάνεται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας (Παναγία Ὑπαπαντή).

71. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΜΑΝΤΡΑ (3614 — 1369)

Θέσις. Παραπλεύρως καὶ πρὸς Α. τοῦ προηγουμένου. Ὑψόμ. 190. Μετρήσεις τὴν 3—6—1963.

Εἴσοδος πρὸς ΝΑ. πλ. 13,4 Σπηλαίου διαστάσεις 7,5X13X1,6 ἕως 4. Χρη-

σιμποποιείται ως όρνιθών και μάντρα.

72. ΦΑΡΑΓΕ. ΚΟΤΣΥΦΟΥ ΦΑΡΑΓΓΙ (1507 — 1370)

Θ έ σ ι ς. Κοτσυφού Φαράγγι, Σελλιά, Σελλιών, 'Αγίου Βασιλείου. Μετρήσεις τήν 3—6—1963 και πολλαί επισκέψεις.

Υψόμετρα (κατάστρ. όδοϋ) εις τήν πρὸς Β. είσοδον 370, εις τήν πρὸς Ν. ΝΑ. έξοδον 200, εις τὸ μέσον 250. Μήκος 1500 μ. (διαδρομή δι' αυτοκινήτου 2,6 χλμ. Πλάτος πρὸς Β. 5 μ. συνεχῶς αἰξανόμενον. Ύψος 100 μ. (περίπου). Ή πρὸς Β. είσοδος πλησίον τοϋ χωρ. Κάννεθος. Συνδέεται δι' άμαξ. όδοϋ άπό Β. και Ν. με τὸ Κουρταλιώτικο Φαράγγι: (βλ. άνωτέρω). 'Αγρίας μεγαλοπρεπειάς ίδια περι τήν είσοδον.

73. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΜΑΡΓΕΛΕ ΤΡΥΠΑ (674 — 235)

Θ έ σ ι ς. Μαργελέ Τρύπα, 'Ελένες, 'Ελενών, 'Αμαρίου. Ύψόμ. 640. Μετρήσεις 25—4—1962.

'Εδημοσίευσα εις έφημ. «Βήμα» Ρεθύμνου, 15—11—1962. Κατωκήθη άπό τής Νεολιθικής έποχής. Μεγάλης άρχαιολ. σημασίας.

74. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΓΙΟΙ ΔΕΚΑ (1200 — 950)

Θ έ σ ι ς. Κουφόδασος, Μέρωνας, Μέρωνα, 'Αμαρίου. Ύψόμ. 700. Μετρήσεις τήν 29—10—1962.

'Εδημοσίευσα εις έφημ. «Βήμα» Ρεθύμνου, 16—11—1962.

75. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΜΥΓΙΟΣΠΗΛΙΟΣ (1199 — 236)

Θ έ σ ι ς. Κουφόδασος, Μέρωνας, Μέρωνα, 'Αμαρίου, Ύψόμ. 640 Μετρήσεις τήν 29—10—1962.

'Εδημοσίευσα εις έφημ. «Βήμα» Ρεθύμνου, 16—11—1962.

76. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΦΟΥΡΝΑΚΙ (1202 — 949)

Θ έ σ ι ς. Κουφόδασος, Μέρωνας Μέρωνα, 'Αμαρίου. Ύψόμ. 700. Μετρήσεις τήν 29—10—1962.

'Εδημοσίευσα εις έφημ. «Βήμα» Ρεθύμνου, 16—11—1962.

77. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΚΛΕΦΤΟΤΡΥΠΑ (3131 — 1121)

Θ έ σ ι ς. Κουφόδασος, Μέρωνας, Μέρωνα, 'Αμαρίου. Ύψόμ. 620. Μετρήσεις τήν 29—10—1962.

'Εδημοσίευσα (δι' όλίγων) εις έφημ. «Βήμα» Ρεθύμνου, 16—11—1962.

78. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ "Η ΚΡΑΝΑΙΟΥ ΕΡΜΟΥ (1198 — 589)

Θ έ σ ι ς. Πατσώτικο Φαράγγι, Πατσός, Πατσού, 'Αμαρίου. Ύψόμ. 490. Μετρήσεις τήν 8—8—1962.

'Εδημοσίευσα εις έφημ. «Βήμα» Ρεθύμνου, 15—11—1962.

79. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΦΟΥΡΝΑΡΕ (1201 — 590)

Θ έ σ ι ς. Πατσώτικο Φαράγγι, Πατσός, Πατσού, Άμαρίου. Ύψόμ. 490.
Μετρήσεις 8-8-1962.

Έδημοσίευσα εις έφημ. «Βήμα» Ρεθύμνου, 15-11-1962.

80. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΙΔΑΙΟΝ ΆΝΤΡΟΝ Ή ΣΠΗΛΙΑΡΑ ΤΉΝ ΒΟΣΚΟΠΟΥ-
ΛΑΣ (44—3222)

Θ έ σ ι ς. Νίδα, Άνώγεια, Άνωγείων, Μυλοποτάμιου. Ύψόμ. 1538.
Μετρήσεις 7-7-1963, 31-5-1964, 28-5-1965.

Έδημοσίευσα αυτοτελώς με τίτλον «Τό Ίδαίον άντρον. Ήράκλειον Κρήτης
1965». Διεθνοϋς τουρισμοϋ. Είναι τό σπήλαιον τής μυθολογικής γεννήσεως τοϋ Κρη-
ταγενοϋς Διός.

(Συνέχεια εις τό έπόμενον τεϋχος)

RESUME

GROTTES ET AUTRES FORMATIOS KARSTIQUES DE LA CRETE

par Eleftherios Platakis

Υ sont citées diverses données sur les grottes de l'île de Crète nouvellement découvertes.